

ŠKOLA TRADIČNÝCH STAVEBNÝCH REMESIEL

vydanie

II

december

2018

PARTNERI PRE DEDIČSTVO

Obnovený erb mesta Svätý Jur na budove radnice

ŠKOLA TRADIČNÝCH STAVEBNÝCH REMESIEL

Škola prispieva k záchrane a zachovaniu pôvodných (originálnych) prvkov historických stavieb (brán, dverí, okien, konštrukcií a povrchov) a k podpore ich opravy a konzervovania. Remeselné zručnosti sa v súčasnosti vytrácajú, skúsených remeselníkov je ťažko zohnať a preto vlastníci historických stavieb často uprednostnia výmenu pôvodných prvkov za nové pred ich obnovou a údržbou. Takto však dochovaných historických detailov stále ubúda.

Škola tradičných stavebných remesiel sa snaží ukázať, že kvalitne opraví pôvodný stavebný prvok zvládnu aj odborne vyškolení remeselníci. Škola je realizovaná formou praktických školení priamo na stavbe. Sústreďuje sa predovšetkým na opravu a údržbu, na spoznávanie historických materiálov, techník a technológií, na poznanie a zvládnutie práce s tradičnými materiálmi a na zachovanie a šírenie príslušných zručností.

Doc. Ing. arch. Andrea Urlandová, PhD.

FA STU Bratislava

Externá spolupracovníčka AINovy a odborná garantka projektu - Škola tradičných stavebných remesiel

POĎAKOVANIE VŠETKÝM „PARTNEROM PRE DEDIČSTVO“

Realizácia Školy tradičných stavebných remesiel by nebola možná bez širokej spolupráce s našimi partnermi.

Ďakujeme lektorom a umeleckým remeselníkom, ktorí sa podieľali na školeniach a na obnove jednotlivých objektov: Johannes Mosler (Nemecko); Hubert Labisch (Nemecko); Dr. Karl Stingl (Rakúsky pamiatkový úrad); Ing. arch. Pavel Fabian (SPŠ Mikovíniho, Banská Štiavnica); Ing. arch. Pavol Ižvolt (Pro Monumenta); PhDr. Zuzana Zvarová; PhDr. Magdaléna Kvasnicová; Ing. Katarína Kyselová; Mgr. Dana Kukurová; Martin Déči; Bc. Ľubomír Grega; Mgr. art. Miroslav Želiar; Dominika Želiarová; Akad. mal. Anna Čemická; Jana Strouhalová; Viera Kalocayová; Lucia Hlaváčiková; Michal Augustín; Miloš Cibulka; Juraj Peržo.

Ďakujeme donorm, ktorí poskytli finančné krytie projektu: Prvá stavebná sporiteľňa, a. s.; Ministerstvo kultúry SR; Bratislavský samosprávny kraj; Mesto Svätý Jur; Bencont Development, a. s.; Baumit, spol. s. r. o.; Nadácia EPH; Martinrea Slovakia Fluid Systems, s. r. o.

Ďakujeme Krajskému pamiatkovému úradu Bratislava a metodické pre MPR Svätý Jur PhDr. Gabriele Habáňovej.

TRADIČNÉ POSTUPY OBNOVY HISTORICKÝCH BUDOV

Nové technológie sa pri obnove historických budov často ukázali ako nevhodné a zlé skúsenosti vedú v súčasnosti k renesancii a znovuožbovaniu pôvodných postupov.

Napríklad v 70. a 80. rokoch 20. storočia boli v širokom meradle používané protipožiarne nátery historických krovov, dnes na dreve pozorujeme deštrukčný proces, tzv. rozvlákňovanie, ktoré je nezvratné.

Použitie impregnácie s obsahom gummy na fasády a kamenné prvky viedlo k veľkým deštrukciám, pretože voda, pokiaľ prenikla pod impregnáciu, nemohla sa odparovať a poškodila štruktúru muriva. Kamenné murivá sa často injektovovali betónovými zmesami, čo z dôvodu rozdielnej tepelnej rozťažnosti viedlo k praskaniu a odlupovaniu pôvodného kameňa.

Všetky podobné skúsenosti inšpirujú k väčšiemu záujmu o tradičné technológie, ktorých účinok bol preverený stáročiami, ak nie tisícročiami. Táto tendencia je výrazná napríklad v Čechách, kde môžeme často počuť tézu, že pamiatka by sa mala opravovať postupom, ktorým bola postavená.

Ing. arch. Pavol Ižvolt, PhD.

Projekt PRO MONUMENTA na Pamiatkovom úrade SR

Žurnál prináša informácie o spoločnom projekte Academie Istropolitany Novy a Mesta Svätý Jur PARTNERI PRE DEDIČSTVO, ktorého cieľom je pomôcť vlastníkom historických objektov v centre mesta realizovať ich obnovu. K naplneniu tohto cieľa prispieva aj Škola tradičných stavebných remesiel - praktická časť školení prebieha na vybraných objektoch v meste.

Svätý Jur má vďaka svojej mestskej pamiatkovej rezervácii výnimočné postavenie v rámci kraja a aj v rámci Slovenska. Na našom území je celkom len 28 pamiatkových rezervácií.

Pri obnove objektov v týchto lokalitách sú na ich vlastníkov (prípadne správcov) kladené vyššie nároky. Štátna podpora (prostredníctvom Ministerstva kultúry SR) je však možná len v prípade národných kultúrnych pamiatok (ďalej ako NKP). V prípade pamiatkovej rezervácie Svätý Jur má štatút NKP len niekoľko objektov a obnova tých ostatných je len v režii ich vlastníkov.

Obnova historických objektov je špecifická, vyžaduje materiály, ktoré nie sú vždy bežne dostupné a tiež špeciálne zručnosti zaškolených skúsených umeleckých remeselníkov.

Cieľom projektu je preto vyškoliť remeselníkov z regiónu, pomôcť vlastníkom pri realizácii obnovy historických objektov tak, aby spĺňali nároky pamiatkovej starostlivosti. V neposlednom rade tiež projekt prispieva k postupnému zatraktívneniu centra mesta.

Ing. Šimon Gabura

primátor mesta Svätý Jur

Mgr. Lucia Gembešová

členka vedenia Academie Istropolitany Novy

Našou stratégiou v oblasti kultúry je aj podpora kultúrnej identity kraja. Jedným z jej prvkov, ktorý vizuálne vnímame každý deň, je práve stavebné kultúrne dedičstvo. Príkladne obnovené vinohradnícke domy, kúrie a iné historické objekty spoluvytvárajú jedinečný obraz nášho kraja. K ich zachovaniu a obnove sú nevyhnutne potrební profesionáli aj z radov remeselníkov, preto veľmi vítame aktivity Školy tradičných remesiel, ktorú organizuje AINova v spolupráci s Mestom Svätý Jur. Tradičným stavebným remeslám sa v súčasnosti na Slovensku nevenuje dostatočná pozornosť, čo môže viesť k problémom pri realizáciách obnovy historických objektov.

BSK preto v rámci svojej dotačnej schémy podporuje už niekoľko rokov aj Školu remesiel. Tiež nás teší, že školenia remeselníkov prebiehajú ako praktický tréning priamo na mieste spolu s obnovou vybraných fasád a brán na vinohradníckych domoch vo Svätom Jure. Centrum mesta je jednou z dvoch mestských pamiatkových rezervácií v kraji (spolu s Bratislavou) a sme radi, že práve tu prebieha Škola remesiel a prispieva tak k zachovaniu veľmi významnej časti kultúrneho dedičstva Bratislavského kraja.

Mgr. Juraj Droba, MBA, MA

predseda Bratislavského samosprávneho kraja

Škola remesiel Academie Istropolitany Nova je v našich očiach renomovaný formát. Za školu remesiel hovoria výsledky - príklady kvalitne, umeleckoremeselne obnovených fasád a brán v meste Svätý Jur, ktoré nesú pečať ochranného prístupu a dobrej remeselnej práce. Škola remesiel vŕha ľudí - odborníkov aj laikov do problematiky ochrany kultúrneho dedičstva, ktorého neodmysliteľnou súčasťou je aj tradičné remeslo. Plodom tejto činnosti je narastajúca platforma špecialistov, zanietencov a sympatizantov, bez ktorých by sa žiadna práca nevydarila a ktorí sú zárukou kultúrnej kontinuity.

KPÚ oceňuje skutočnosť, že Škola remesiel Academie Istropolitany Novy sa už niekoľko rokov sústreďuje na historické stavby na území Mestskej pamiatkovej rezervácie Svätý Jur a svojimi výsledkami presvedča o zmysluplnosti zveľaďovania kultúrneho odkazu zvereného dnešným generáciám. V tejto ideovej línii považujeme Školu remesiel za dôležitého partnera pri ochrane kultúrneho dedičstva sústredeného v Mestskej pamiatkovej rezervácii Svätý Jur.

Ing. arch. Ján Mackovič

riaditeľ Krajského pamiatkového úradu Bratislava

VÁPENNÉ MALTY, OMIETKY A NÁTERY

Tradičné vápenné malty a omietky prežívajú v posledných rokoch svoju renesanciu. Je to spôsobené najmä znovuobjavovaním ich vlastností a výhod pri obnove historických stavieb.

Postupy a znalosti, ktoré sa počas storočí pri výstavbe využívali, vytlačil, relatívne nedávno, moderný stavebný priemysel. Bolo treba stavať rýchlo a vo veľkom, na čo sa najviac hodili prefabrikáty a predpripravené stavebné zmesi. Používanie haseného vápna na malty, omietky a nátery takmer vymizlo.

Postupne však opäť objavujeme, že použitie tradičných vápenných technológií má pri obnove historických budov opodstatnenie a nesporné výhody.

Použitie vápenných technológií má najmä tieto výhody:

- ide o materiál, ktorý sa najviac zhoduje s pôvodným materiálom stavby;
- vlastnosti a kvalita sú preverené dlhodobým používaním;
- nízky difúzny odpor pre paru (umožňuje odparovanie vody z muriva, čo je dôležité najmä v domoch, ktoré nie sú izolované);
- podobnú tvrdosť, modul elasticity a chemické vlastnosti ako zachované historické omietkové vrstvy;
- nízke materiálové náklady a dobrá dostupnosť na trhu;
- jednoduchá aplikácia.

Obnova fasády na ulici Dr. Kautza 3 a mestskej bráničky

Vápenno-cementová omietka na fasáde i na bráničke bola narušená pôsobením vo vode rozpustných solí. K tomu sa pridali i menšie poruchy omietky, spôsobené zatekaním dažďovej vody.

Obnova fasády sa oprela o zachovanú pôvodnú omietku korunnej rímsy s farebným náterom a historickú fotografiu zachytávajúcu podobu domu niekedy na začiatku druhej polovice 20. storočia.

Nevhodná vápenno-cementová omietka bola z fasády i bráničky odstránená a na očistené a vyspravené murivo sa naniesla čisto vápenná omietka pripravená pomocou metódy horúcej malty. Základná omietka, tzv. hrubovka, vyzrela od jesene do jari a potom bolo dokončené plastické členenie fasády a nanosená jemná omietka.

Farba na fasádu bola pripravená z vápenného mlieka a práškových farebných pigmentov. Farebný odtieň sa doladil podľa zachovaných vzoriek priamo na mieste. Mestská bránička a fasáda domu tak boli prvé „lastovičky“ obnovené prostredníctvom tradičných vápenných technológií.

Mestská bránička

Už na starých fotkách vidno, že povrch mestskej bráničky poškodzovala dažďová voda stekajúca z jej striešky. Oplechovanie striešky s malými chrličmi pomohli tento problém riešiť.

Obnova fasády na Prostreďnej ulici 23

Sondážnym prieskumom, ktorý predchádzal obnove, boli odhalené dve neskororenesančné omietkové vrstvy zo 17. storočia, ktoré boli kvalitne zhotovené a stále dobre držali na podklade. Na nich bola baroková vrstva a posledná hodnotná štýlová úprava fasády pochádzala z druhej polovice 19. storočia.

Obnovená bola práve podoba fasády z druhej polovice 19. storočia. Zachovalo sa dostatok detailov (nadokenná rímsa a omietka s kvádrovaním), ktoré nám ju umožnili rekonštruovať. O kvalite štýloveho stvárnenia fasády v tom čase svedčí aj zachovaný bohato profilovaný kamenný portál. Obnova prebehla kombináciou tradičných a súčasných vápenných technológií.

Obnova fasády na Prostreďnej ulici 34

Podobu, do ktorej bude táto fasáda obnovená, určila historická fotografia zo začiatku 20. storočia. Fotografia zachytila architektonické členenie fasády, ktoré počas neskorších úprav zaniklo. Farebnosť fasády sa podarilo zistiť z nálezov zachovaných náterov na korunnej rímse, ktorá sa ako jediná časť fasády zachovala.

Obnova bola zrealizovaná výlučne tradičnými vápennými omietkami. Fasáda dostala vápenný náter pripravený z vápenného mlieka zafarbeného práškovými pigmentami, tak ako sa to voľakedy robilo. Zhruba takúto podobu fasády teda mohli vidieť aj Jurania pred sto rokmi, keď si do miestneho obchodu chodili kúpať čerstvý chlieb a pečivo.

HORÚCA MALTA ALIAS KOLÁČ

Stará, takmer už zabudnutá, technika prípravy murovacej malty alebo základnej omietky (tzv. hrubovky) má trochu tajomné, no priliehavé pomenovanie - horúca malta.

Tajomstvo jej prípravy spočíva v navrstvení hrubého piesku a nehaseného vápna po vrstvách na kopy. Kopa sa potom pekne zvonku uhladí a na jej vrchu sa spraví priehlbina, kam sa pomaly nalieva voda. Vápno v kope začne hasiť, keď sa k nemu voda dostane. Kopa zrazu vyzerá ako malá sopka, z ktorej kráteru uniká vodná para. Tá sa tvorí dôsledkom chemickej reakcie pri hasení vápna, kedy sa uvoľňuje teplo a voda zovrie. Preto ten názov - horúca malta.

Keď sa vápno vyhasí, nechá sa kopa oddýchnuť. Stačí aj cez noc. Potom sa z kopy lopatou odkrajujú kúsky cez všetky vrstvy ako z torty - preto sa jej tiež hovorí aj koláč. Zmes haseného vápna a hrubého piesku je potom už len potrebné dobre rozmiešať. Hlavnou výhodou horúcej malty je, že netreba vápno vopred hasiť a čakať kým vyzreje. Stačí ju večer pripraviť a ráno je maltu možné použiť.

ZELENÝ JUR

Možno vás napadne otázka „prečo je fasáda domu na Prostreďnej 23 práve zelená“? Odpoveď je z časti jednoduchá. Pretože sa pri výskume, ktorý obnove predchádzal, práve takáto zelená farba na zachovanej historickej omietke našla. Presnejšie povedané, našlo sa asi desať náterov rôzneho odtieňu zelenej. Od odtieňa tzv. suchého hrachu, ktorý je na fasáde použitý až po olivovozelenú.

Zelený pigment bol počas histórie pomerne vzácny a tým pádom drahý. Používal sa zriedka a mohli si ho dovoliť iba veľmi zámožní stavitelia. Začiatkom 19. storočia sa však začal zelený pigment vyrábať priemyselne a bol dostupnejší. To, čo bolo predtým výsadou iba bohatých pánov si zrazu mohol dovoliť takmer každý mešťan. Zelená farba sa tak okolo polovice 19. storočia stala hitom. A vo Svätom Jure jej obľuba pretrvala až do začiatku 20. storočia. Keď sa, ešte aj dnes, pozorne zapozeralme na historické fasády v centre mesta, takmer na každom významnejšom dome, zelená farba spod novších náterov a omietok presvitá.

NA STOPE ŠTÝLOVEJ PREMENY FASÁDY

Asi nikto nepredpokladal, čo všetko sa skrýva pod omietkou uličnej fasády domu na Prostreďnej 23, než sa začala jej obnova. Zachovaná nadokenná rímsa poskytovala prvé indície. Nálezy zachovaných historických omietok na fasáde však prekonali väčšiu očakávaní, našli sa vrstvy z renesancie, baroka a i neogotická úprava fasády s kvádrovaním.

Spomínaná nadokenná rímsa v tvare lomeného prútu s kvapkovým ukončením pomohla objasniť históriu vzniku neogotického úpravy fasády. Nadokenná rímsa rovnakého tvaru je zachytená v plánoch významného staviteľa Ignáca Feiglera mladšieho na prestavbu budovy dnešnej radnice z roku 1861. Vtedy nová budova radnice po tejto prestavbe dostala reprezentatívnu neogotickú podobu.

Historická fotografia horných kasární z prelomu 19. a 20. storočia taktiež zachytáva rovnakú nadokennú rímsu na fasáde. Táto budova bola pôvodne radnicou a keď sa radnica presťahovala na námestie, bolo potrebné adaptovať tento objekt na novú funkciu - kasárne.

Je pravdepodobné, že tieto významné budovy boli inšpiráciou pre štýlovú úpravu fasády domu na Prostreďnej 23, prípadne ju realizovali i rovnakí majstri, ktorí pracovali na prestavbe oboch fasád. A keďže poznáme dátum dokončenia úpravy fasády dnešnej radnice - 1863, tak aj štýlovú úpravu fasády domu môžeme datovať do tohto obdobia.

DREVENÉ BRÁNY

Obnova historických drevených brán v centre mesta ukázala, že investovať do opravy zachovaných originálov sa oplatí. I keď je ich konštrukcia dosť poškodená a technický stav vyzerá beznádejne, pod rukami skúseného majstra môžu prejsť znovuzrozením a dobre slúžiť i ďalšie storočie.

Konštrukcie všetkých obnovených brán boli poškodené vlhkosťou, drevokazným hmyzom, hnilobou a tiež dlhodobou absenciou údržby. Zničené drevo bolo vymenené, chýbajúce časti doplnené a kovania opravené. Pred náterom bolo drevo napustené za studena lisovaným ľanovým olejom, ktorý vytvoril ochrannú vrstvu. Na vrchný náter boli použité tradičné farby na báze ľanového oleja, aké sa používali v minulosti.

Brána na Prostrednej ulici 32

Brána na Prostrednej 32 je cenná najmä tým, že spoločne s architektúrou fasády prezentuje jednotnú štýlovú úpravu domu z konca 19. storočia. Je to ojedinelý príklad v rámci celého mesta, kedy sa zachovala brána aj fasáda domu z rovnakého obdobia - neoklasicizmu.

Táto brána bola obnovená ako prvá počas úvodného ročníka Školy tradičných stavebných remesiel v roku 2014. Dôvodom výberu tejto brány bola najmä spomínaná štýlová jednotnosť brány a fasády, no z praktického hľadiska zavážilo i to, že sa vlastníci na potrebu jej obnovy vedeli zhodnúť.

Brána je bohato zdobená drobnými detailami, z ktorých už časť chýbala a bolo ich potrebné doplniť. Zachované drobné časti ožili akonáhle z nich boli odstránené staré farebné nátery, ktoré ich tvar potláčali. Len bližší pohľad ukáže, že si na tejto bráne voľakedy dal majster stolár záležať.

Štýlovo podobná brána je i na meštianskom dome na Prostrednej ulici 40.

Brána na Prostrednej ulici 23

Popri fasáde prešla obnovou aj brána. Škole remesiel sa tak po prvý raz podarilo dostať celú uličnú fasádu do „pucu“ naraz.

Konštrukcia brány bola poškodená najmä vplyvom dlhodobého používania a chýbajúcou údržbou. Spodná časť brány bola zrezaná, čo vidno na kazetách pri dlažbe. Túto úpravu majú takmer všetky brány na námestí. Keď sa zvýšila úroveň chodníka, bolo bránu potrebné skrútiť, aby sa dala zavrieť.

Zaujímavosťou sú ozdobné drevené terčíky umiestnené v stredných kazetách. Po očistení od starých náterov sa ukázali kvalitne spracované - vytočené kusy dreva. Pravdepodobne si nimi niekdajší majitelia chceli skrútiť svoju bránu a dodať jej výnimočný vzhľad.

Nový farebný náter z ľanových farieb dostala brána na základe nájdených vzoriek historickej farebnosti. V nemecky hovoriacich krajinách sa tomuto odtieňu tmavo zelenej hovorí aj machovo zelená.

Brána na Prostrednej ulici 60

Brána na Prostrednej ulici 60. síce nie je na svojom pôvodnom mieste, no je jediným príkladom neskorobarokového štýlu, ktorý sa v meste zachoval. Dá sa povedať, že je to najstaršia zachovaná brána vo Svätom Jure. Datovať ju možno do poslednej štvrtiny 18. storočia.

Pôvodne bola brána umiestnená na námestí a na tomto dome sa ocitla až sekundárne. Podrobnosti síce nevieme, no určite mala zaujímavú históriu. Pri jej obnove sa našli dva priestrely, v ktorých boli ešte zakliesnené guľky. Jedna bola z malorážky a druhá z vojenskej pušky z obdobia druhej svetovej vojny.

Bola to najpoškodenejšia brána zo všetkých, ktoré prešli obnovou, čo je vzhľadom na jej vek i pestrú históriu pochopiteľné. Bolo potrebné nahradiť novým materiálom celú spodnú časť, ktorá bola zničená vlhkosťou, hnilobou a drevokazným hmyzom. Podľa príkladov z regiónu bolo treba dotvoriť nezachované časti (základnú lištu). Po obnove však môže dobre slúžiť i naďalej už tretie storočie.

Brána na Prostrednej ulici 34

Z nájdených vzoriek zachovanej historickej farebnosti na všetkých vyššie menovaných bránach sa zdá, že brána bola vždy farebne najvýraznejším prvkom na fasáde domu. Brána na Prostrednej ulici 34 je toho tiež dobrým príkladom.

Príčinou výraznejšej farebnosti brán je jednak technická stránka, ktorá súvisí s farbami dostupnými v tom čase - ľanové farby na drevo mohli obsahovať omnoho viac pigmentu ako vápenný náter na fasádu. Preto boli ľanové farby sýtejšie.

Ďalším dôvodom je fakt, že brána je v rámci fasády významným kompozičným prvkom. Venovala sa jej preto zvýšená pozornosť, či už to bolo v podobe ornamentálnej výzdoby alebo výraznejšej farebnosti.

Výrazne farebne natrená brána mohla mať pre obyvateľov aj praktický význam. Domov ste trafili, aj keď bola hustá hmla.

KONZERVÁCIA DREVA

Opravená drevená konštrukcia brán sa pred náterom napustila za studena lisovaným ľanovým olejom. Tento olej má pre drevo konzervačné účinky a chráni ho pred vlhkosťou. Kvalitou je to v podstate ten istý ľanový olej, ktorý sa dá kúpiť v potravinách a používa sa v studenej kuchyni.

Prednosťou za studena lisovaného oleja je, že má omnoho menšiu veľkosť molekúl ako olej varený. Má teda lepšiu nasiakavosť a prenikne hlbšie do dreva, kde zaplní i tie najmenšie póry. Obvykle sa používa jeden náter, ktorý drevo napustí a vytvorí dobrú základovú vrstvu pre náter ľanovou farbou. Farba však už ako spojivo využíva varený ľanový olej.

ĽANOVÉ FARBY

Tradičné farby na báze ľanového oleja, ktoré boli použité na vrchný náter obnovených brán, preukázali svoje kvality a dobre odolávajú aj náročným podmienkam na slnečnej strane Prostrednej ulice.

Náter ľanovou farbou je totiž pružnejší ako náter zo syntetických materiálov. Preto na dreve, ktoré vplyvom zmeny teploty a vlhkosti počas roka pracuje, viac vydrží. Netreba však zabúdať na potrebnú údržbu. Lesk a pružnosť ľanovej farby obnoví pretretie vareným ľanovým olejom (tzv. fermežou). Ľanový olej tvorí vo farbe spojivo, ktoré drží farebný pigment na dreve. A ak sa toto spojivo po čase obnoví, farba dlho vydrží ako nová.

Na poslednej strane žurnálu sú predstavené dve obnovy národných kultúrnych pamiatok, ktoré odkazujú na „zlaté“ obdobie v histórii mesta. Týmto obdobím bola renesancia (na Slovensku renesanciu rámcovo datujeme do 16. - 17. storočia). Počas tohoto obdobia prevládala obchod s vínom a mesto bohatlo. To sa prejavilo aj v stavebnej činnosti, ktorej stopy sa nám zachovali dodnes.

Tieto stopy sú však často skryté pod novšími historickými vrstvami. Avšak vďaka snahe majiteľov týchto objektov nám renesančný Svätý Jur postupne odкрýva svoju tvár.

RENEŠANČNÝ MEŠTIANSKY DOM

Kúria Podmanických na Prostrednej ulici 38

V novembri 2018 bola reštaurátorská obnova fasády, po vyše ročných prácach pred ukončením. Rekonštrukčná kópia zachovanej renesančnej úpravy fasády je vyhotovená verne a sleduje originál do tej miery, že „prepisuje“ originálne motívy kvádrovania aj s odchýlkami od „správnej“ geometrie. Zvolená podoba fasády podporuje zistenia pamiatkového výskumu z roku 2007 o dominancii renesančnej slohovej etapy vo vývoji tohto domu, ako aj jej reálneho podielu na dodnes zachovaných stavebno-architektonických štruktúrach domu.

Novoobnovená fasáda vydáva svedectvo o historickom vzhľade renesančného šľachtického domu v meste Svätý Jur v 1. polovici 17. storočia. V istej miere dovoľuje „nová“ podoba fasády domu vytvoriť si predstavu o podobe hlavných priestranstiev mesta v danom období.

Je na mieste predpokladať, že kvalitne obnovená a výtvarne hodnotná podoba fasády domu osloví jurskú verejnosť, ako dobrý príklad podporí jej úsilie o zachovanie dedičstva predkov a prispieje k obnove obrazu hrdého mesta so slávnou históriou.

Obnova fasády domu má mimoriadny význam aj z hľadiska záujmov a cieľov pamiatkovej ochrany v MPR Svätý Jur. Ide o významné prvenstvo, nakoľko je prvou fasádou profánnej architektúry v meste, obnovenou reštaurátorským spôsobom. Popritom je nasledoviahodným príkladom obnovy, v ktorej sa stupeň profesionality a náročnosť postupov obnovy volia vždy s ohľadom na aktuálne predpokladané a zistené pamiatkové hodnoty a v mene ich záchranu.

PhDr. Gabriela Habáňová, Krajský pamiatkový úrad Bratislava

Nález renesančného motívu kvádrovania - tzv. obálky

Reštaurátorská obnova fasády kúrie Podmanických

Majiteľ a investor objektu zastáva názor, že nielen „Dom Podmanických“, ale celá MPR Svätý Jur má dostávať kvalitnú renováciu uličných fasád, minimálne na Prostrednej ulici. Týmto prístupom sme sa riadili pri obnove fasády nášho objektu, čo si v skratke vyžadovalo: podrobný výskum nálezu i celej fasády, spracovanie návrhu obnovy reštaurátorom v spolupráci s KPÚ Bratislava a samotnú realizáciu. Znie to jednoducho, a ono to aj môže byť jednoduché, treba hlavne chcieť, ostatné je „len“ o čase a vytrvalosti.

Byť jedným z prvých, kto v Meste Svätý Jur poukáže na dôležitosť ochrany a obnovy kultúrneho dedičstva, v súlade so stanovenými pravidlami, nám bolo ctou. Ako sa vraví: „jedna lastovička leto nerobí“. No keďže už teraz vidíme „ďalšie lastovičky“, veríme, že spolu s ostatnými vlastníkmi hodnotných stavieb a v spolupráci s Mestom, budú v dohľadnej dobe vytvorené diela, ktoré dajú mestu staro-nový nádych pre život a podnikanie budúcich generácií.

Týmto chceme poďakovať realizačnému tímu fasády: Mgr. art. Pavol Ševčík, Mgr. art. Katarína Uhrínová, Mgr. art. Jana Kavacká, Martin Ruman, Dana Gustafíková, Alžbeta Kuruczová, Martin Kečko na čele s Akad. mal. Vojtechom Mýtnikom.

Veľké poďakovanie patrí KPÚ Bratislava a najmä metodické pre MPR Svätý Jur PhDr. G. Habáňovej.

Ing. Juraj Jadroň, manažér stavby, Bencont Group s.r.o

AKO PRISTUPOVAŤ K FAREBNOSTI FASÁD V CENTRE MESTA

Farebné riešenie fasád v minulosti bolo často ovplyvňované technickými a finančnými možnosťami, dostupnosťou farieb, dobovým vkusom, slohovými a štýlovými charakteristikami a podobne. Každá jednotlivá fasáda si od času prvého ukončenia budovy žila vlastný život - úpravy v nasledujúcich rokoch, či už ako súčasť údržby, alebo v dôsledku slohových prestavieb, prispôbovaniu fasády zmenenému využitiu, vkusu majiteľa a podobne. Dôsledkom bolo, že sa počas desaťročí menila tvár uličných frontov a námestí. Takáto dynamika je typická aj pre dnešnú dobu. V porovnaní s minulými desaťročiami je však charakterizovaná väčšou rozmanitosťou, možnosťami a často „sebazviditeľnosťou“, sústredenosťou len na svoju nevyhnutnosť, vlastný vkus majiteľa.

Riešenie farebnosti fasád je odborný problém a na úrovni ústredného priestoru mesta, akým je Prostredná ulica, by mala byť možnosť oprieť sa o spoľahlivý poklad - plán farebnosti pre celý urbanistický priestor.

Plán farebnosti predstavuje koncepčný materiál, ktorý spája vedecké poznatky z výskumov a prieskumov fasád jednotlivých budov, s urbanistickými, kompozičnými, funkčnými a inými danosťami a potrebami. Zároveň využíva poznatky náuky o farbe v aplikácii na danú situáciu tak, aby farebné riešenie priestoru miest bolo historicky pravdivé, podčiarkovalo jeho význam, čitateľnosť, jeho atraktivnosť a estetickú príťažlivosť, jedinečnosť a identitu, tradície, súlad s krajinným a prírodným prostredím a uľahčovalo orientáciu v priestore. Zároveň berie do úvahy farebné preferencie súčasného človeka a konkrétne aj samotných vlastníkov budov do maximálnej miery.

Doc. Ing. arch. Andrea Urandová, PhD.
FA STU, Laboratórium farby UVP v Bratislave
garantka projektu - Škola tradičných stavebných remesiel

RENEŠANČNÝ VINOHRADNÍCKY DOM

na Hornom predmestí 12

Postupná obnova, prebiehajúca už štvrtý rok, dáva domu nádych novej renesancie.

V roku 2017 sa podarilo dokončiť interiér uličného krídla. V dávnych dobách zamurovaný vchod bol znovu obnovený a po odstránení novodobej priečky a obnove masívnej dubovej dlážky sa do Renesančného domu presťahovala obľúbená svätojurská kaviareň Čokokafé.

Obnova domu pokračovala tento rok opravou strechy nad hospodárskou časťou. Poškodená konštrukcia krovu bola nahradená kópiou vyrobenou z ručne kresaných trámov spájaných tradičným spôsobom bez nutnosti použitia klincov, vďaka precízne vyhotoveným čapom s poistnými dubovými kolíkmi. Ako krytina bol použitý historicky doložený vzor viedenskej škridle s rovným rezom. Strecha bola obnovená aj na priliehajúcej nižšej stavbe, kde po odstránení nepôvodných priečok vznikol dostatočný priestor na zhotovenie repliky historickej chlebovej pece.

Po ústupe letných horúčav sa pristúpilo k dlho plánovanej obnove uličnej fasády. Obnovu realizoval tím skúsených reštaurátorov z firmy Restau.Art. Pred samotnými prácami bolo nutné odstránenie cementových vrstiev. Po očistení fasády sa v ľavej časti domu našli pod oknom zamurované pôvodné renesančné pivničné vetráky, ktoré budú prezentované na novej fasáde. Okenné otvory sa upravili na pôvodné rozmery, ktoré sa podarilo výskumom určiť veľmi presne.

Počas týchto prác sa ziaľ potvrdilo, že všetky pôvodné historické vrstvy omietky boli pri predošlej rekonštrukcii takmer na celej ploche fasády odstránené. Aspoň na rizalite sa našťastie podarilo nájsť zlomky pôvodnej renesančnej výzdoby, ktoré tak mohli byť použité ako podklad pre konečný návrh na obnovu fasády. V ďalších krokoch sa počíta s reštaurovaním kamenných a kovových prvkov na fasáde, ako sú okenné mreže a kamenné články pivničného vchodu a renesančných okien.

Renesančný dom čaká ešte dlhá cesta k niekdajšej kráse, avšak aj naďalej ostáva otvorený pre verejnosť ako príležitostné kultúrne, umelecké a vinárske centrum a multifunkčný priestor.

OZ Renesančný vinohradnícky dom

Academia Istropolitana Nova so sídlom vo Svätom Jure už vyše 20 rokov realizuje vzdelávacie a osvetové projekty, ktoré prispievajú k obnove a rozvoju kultúrneho dedičstva na Slovensku.

Inštitúcia získala za svoje aktivity v tejto oblasti prestížnu medzinárodnú cenu Európskej únie - Europa Nostra a bola nominovaná na národnú cenu ICOMOS Slovensko.

Projekty AINovy zamerané na kultúrne dedičstvo dlhodobo podporuje najmä Prvá stavebná sporiteľňa.

AK MÁTE ZÁUJEM PODPORIŤ NAŠE AKTIVITY, STAŇTE SA PARTNEROM PRE DEDIČSTVO

Záchranu kultúrneho dedičstva môžete podporiť napríklad asignáciou z 2% daní, alebo finančným darom.

AINova je nezisková organizácia, ktorá je každoročne auditovaná spoločnosťou PricewaterhouseCoopers Slovensko.

Vydavateľ: Academia Istropolitana Nova, Prostredná 47/A, Svätý Jur
Layout a zalomenie: Helena Bakaljarová, Adrián Ferda
Redakcia: Mgr. Lucia Gembešová, Ing. arch. Michal Škrovina
Kontakt na redakciu: ainova@ainova.sk
Fotografie: Archív AINovy, Bencont Group, s.r.o., Raja, s.r.o., OZ Renesančný vinohradnícky dom
Tlač: MK VIDEO, s.r.o.

PARTNERI A DONORI PROJEKTU:

